

avat s egész életünkre elkötelez Istennek. „Csak az mondható igazán kereszténynek, aki erkölcsében Krisztushoz hasonló” — figyelmeztet *Szent Agoston*. „Mi a kereszténység? Istenrel való hasonlóság, amennyire emberi természetünknel fogva lehetséges; ha tehát felvetted a keresztény nevet, parkodjál hasonlóvá lenni Istenhez.

öltsd magadra Krisztust” — buzdít *Nagy Szent Vazul*. *Szent Bernát* pedig egyenesen szembeállít a nagy igazsággal: „Azok a katolikusok, akik bűnös életet élnek, ha nem törekszenek még életükben arra, hogy ott hagyják a rosszat, ne gondolják, hogy az üdvösségre maga a katolikus név elég lesz nekik!”

KÉRDÉSEK ÉS TÁVLATOK

Amikor legutóbb a házassággal s annak sokban csak látszólagos válságtüneteivel foglalkoztunk, nem érintettünk egy komoly kérdést, nevezetesen azoknak a nőknek helyzetét, akik *akarattuktól függetlenül* kénytelenek házasságon kívül maradni. Hogy ilyen kényszerűséggel mi-felénk és általában a kultúrnépek körében csak a nők találkoznak, egészen nyilvánvaló. Vajjon mit mondhatnak ezeknek a férjtelenségre ítélt nőknek a katolikus gondolkodók, ébredt fel nyomban kíváncsiságunk, amikor kezünkbe vettük a párisi *La Vie Spirituelle* folyóirat különszámának beillő fejtegetéseit. Az idevonatkozó cikkeket egyébként a bécsi *Der Grosse Entschluss* is átvette, jelül annak, hogy osztja laptársa megállapításait.

Az alapvető és terjedelemre is legnagyobb első közlemény név nélkül jelent meg, de valószínűnek tartjuk, hogy kitünő szociológus írta, aki egyben moralista is. Tanulmánya első fejezetében, amelyet igen tanulságosnak érzünk, a francia népesedési adatokat vizsgálja a szerző. Több fiú születik, mint leány, és pedig 105 : 100 arányban, de minden életkorban s különösen a huszadik év után a férfi nemnek nagyobb a halandósága. Emiatt a fiú-többség állandóan csökken, a huszadik életév körül a két nemhez tartozók száma azonos, majd utána a nők kerülnek egyre növekvő számbeli fölénybe. Az eltolódásnak ez a fokozódása igen fontos következményekkel jár, mert így a házassági lehetőségek megállapításához nem elegendő az összes férfiak és az összes nők számát egybevetni, hanem az életkorra is figyelemmel kell lenni. A férfiaknál viszonylagos többlet mutatkozik a gyermekek és a serdülők számában, akik természetesen nem kérhetik feleségül a 25 éves és ennél idősebb fölös leányokat. A nőknél viszont a 60 éven felüli korra esik a viszonylagos többlet, mikor jórészt már özvegy s nem igen jöhet szóba számukra a házasság. Nehezíti a helyzetet a két nem eltérő házassági életkora is, miután a férfiak általában három évvel később házasodnak, mint a nők. Már maga ez a tény is aránytalanságot idézne elő, mert a férfi korcsoport e három év alatt olyan haláleseteket szenved, amelyek a leányok fiatalabb csoportját még nem érhetik. Végeredményben tehát a két nembeliek számát a házassodási korra vonatkoztatva kell összehasonlítani, ám tekintettel az imént említett és valószínű ki-

esésekre is. Tavaly különben körülbelül 463.000-rel volt több Franciaországban a 18—44 év közötti nő, mint a 21—47 év közötti férfi.

Mivel magyarázhatjuk a halálozási arányszámok eltérését, amely előbb kiegyenlíti a fiúk kezdeti többletét, majd pedig hiányra vezet? Az első ok az — mondja a cikkíró —, hogy a *férfiak minden életkorban esendőbbek, mint a nők*. Tény ez, amelyen a „gyengébb nem” semmiféle érzelgős mithosza sem változtat. A fiúk vesztesége már a csecsemőkori, sőt az anyaméhben is nagyobb. Ez a megfigyelés annál lényegesebb, mert életüknek ezekben a szakaszaiban a két nemhez tartozók körülményei azonosak és azonos kezelésben is részesülnek. Ha a férfi nem arányszáma a születés pillanatában 105, akkor a fogamzás pillanatában legalább 115-nek kell lennie, ami még jobban kidomborítja a fiúk viszonylagos gyengeségét. *A nők ellenállóképessége tehát általánosságban is nagyobb, mint a férfiaké*. A másik okát azonban annak, hogy a férfiak jobban megfogynak, kétségteljesen a felnőtt férfiak keményebb és nehezebb életfeltételeiben kell látnunk. Bizonyítja ezt az is, hogy a férfiak halálozási többlete a nyugati országokban a legszembetűnőbb, míg másutt közelről sem olyan jelentős, vagy egészen elenyésző. Sőt a kevésbé civilizált országokban, ahol a nőkre fáradságos munkát és keményebb életet mér a sors, már a nők halálozási többlete lép elő. Franciaországban talán az alkohol is szerepet visz abban, hogy a férfiak halálozási többlete 20 és 24 éves kor között 118, 40 és 44 éves kor között 172. De bizonytalannal nem ez az eset Angliában, ahol a megfelelő számok 112 és 138, hogy csak a magasabb korcsoportokban emelkedjenek 152-re, s még kevésbé Hollandiában, ahol a 20—24 éves korban mutató 125-ös többlet később teljesen eltűnik. *A férfiak nagyobb halandóságában tehát része van a konkrét társadalmi szerkezetnek is*, amely az életet nagyobb mértékben veszélyeztető körülményeket kényszeríti a férfiakra. A háború fölöttébb ártalmas kihatásairól nem is kell beszélnünk.

Ezek a tények — folytatja a cikkíró — nem hagyhatják közömbösen sem a pszichológust, sem a moralistát. „Ha viszonylag túl sok a nő, azért van így, mert *különösen kedvezettek*. A világ terheinek igazságosabb elosztása kevesebb lányt és több fiút tartana életben. A fölös számú nőket, vagy legalább a felét, fel kellene áldozni, hogy hasonló számú férfi részére megkönnyítsük az életbenmaradást. Az életközlemben különösen kedvezett nők egyébként csak azért kerekednek felül a férfiakon, hogy utána férjtelenségre legyenek ítélve. Bár igaz, hogy így is övék az a hasonlíthatatlan előny, hogy nem haltak meg, hanem élnek.” Hangoztatja természetesen a szerző, hogy mindenek semmi köze holmi erkölcsi felelősséghez. A megállapított tények bonyolult szociológiai forrásokból erednek, amelyek civilizációnk egész szerkezetében és a történeti fejlődésben rejlenek. Ha változtatni akarnánk rajtuk, hosszú nemzedékek közös erőfeszítésére lenne szükség. A rideg valóság az, hogy a nők életbenmaradási többlete a kedvezőbb életkörülményeket mutatja, s nekik ezért a kedvezettségért szükségyszerűen férjtelenséggel kell fizetniük. Ha tehát a házasság lehetőségétől elütött nők helyzetét-

nek nehézségeit vizsgáljuk, tekintettel kell lennünk ezekre a tényekre is, amelyek felkelthetik érzékünket a *viszonylagosság* iránt.

Nem vitás, hogy a kényszerű férjtelenség fájdalmasan hat legtöbbször a nőre, de végtére is nem ez az egyetlen fájdalom a földön. Hány-szor kell sokkal nagyobb lemondást gyakorolnia az embernek, egészen az élet feláldozásáig! „Mi sem hibásabb, mint tragikusan venni a nagyon valóságos nehézségeket, amelyekkel találkozunk, és semmi sem egészségteleb, mint a saját sorsunkért sajnálni önmagunkat. A bátor realizmus világosabban felismerteti a lélekkel mások áldozatát és a saját szenvedéssel szemben mértéktartásra hangol.” Az összehasonlítások egyéb vonatkozásokban is hasznosak. A nőknek kiváltságos számfelletti életbenmaradása és az ezzel járó férjtelenség, másfelől a férfiak rendkívüli felörlődése két jelenség ugyan, de bensőleg összefüggnek és *mély sorsközösségben* jutnak kifejezésre. Ugyanaz a sorscsapás, amely megfosztja életétől az apát, teszi özvegygé a feleségét és árvává a gyermekeit. Éppen az a kötelek, amely egyesítette őket, teremtette meg szolidaritásukat az áldozatban is, noha utóbbi nem egyformán érte őket. S ha nem is ilyen közvetlenül, de nem kevésbé lényegesen fűzi a sorsiaszó közösségbe az azonos korcsoportú fiúkat és leányokat is. Nem érheti ártalom az egyik nemet akként, hogy ne sujtsa ugyanakkor a másikat is. Ugyanazok a tényezők, amelyek kiváltják a férfiak halálozási többletét, kényszerítik önkéntelen férjtelenségre az aránylag kedvezettebb nőket is. A házasságon kívül maradt nő tehát ne keseregjen túlságosan a sorsa miatt. Nyílik számára elég tér az életben így is, különben pedig, ha kollektív szemszögből nézzük, *más megoldásként a korai halált kellett volna vállalnia*, amely végérvényesen lezár számára minden kibontakozási lehetőségét. Az ilyen kedvezett nők tehát — szólal meg a szerzőben a moralista — különös módon kötelezettek és hivatottak arra, hogy a közösség javán munkálkodjanak. Mert nemcsak az akaratukon kívüli férjtelenséget „köszönhetik” a közösségnek, hanem azzal együtt az életet is.

* * *

Civilizáciánkban a leányokat olyan *kétoldalúságra* nevelik, amelyről lemondani azután a legnagyobb nehézségükbe kerül, ha a sors azt kívánja tőlük, hogy egyedül éljenek. A hagyományos felfogás szerint ugyanis a nő normális hivatása a házasság volt. A leány helyzete tehát erősen más, mint a serdülő fiúé, aki kimondottan és kizárólag csak valami életpályára készül elő s akinek gondolatvilágában a házasság csupán mellékes és aránylag másodlagos szerepet visz. Már most a házasság, mint hivatás, a nő számára *csak bekövetkezésekor* ölthet konkrét alakot, vagyis a hagyományos felfogás egy nagyon határozott, de ugyanakkor merőben bizonytalan irányba terelte a leány egész életét. Hivatása elvileg teljesen világos, de hiányzik minden konkrét tartalma. Ebből szükségszerűen adódik a homályos, sokfelé tekintő magatartás, amely nyitva áll minden esetőség számára és legfőbbnek csak azt a gondot érzi, hogy ne elsielve döntsenek. Külön hangsúlyt kapott ez a magatartás annak nyomán, hogy ugyancsak a hagyományos felfogás szerint a házasság

kérdésében minden kezdeményezésnek a férfitől kell kiindulnia, vagy legalább is ilyen látszattal kell bírnia. Természetes, hogy a nők számbeli többlete csak fokozta a férfiaknak ezt a kezdeményezési fölényét. Ime tehát, újabb ok a nőnél a *passzivitásra, a várásra, a készenlétre*, mert hiszen a „normális hivatás” csak egy második személy aktív beavatkozására juthat konkrét alakjához.

A gazdasági rend változásai megrendítették napjainkban ezt az alapvető női magatartást. A mai lányok mind kevésbé érhetik be azzal, hogy szépen és csendben várják a házasságot, hanem addig is, míg ez bekövetkezik, kenyeret kell keresniök. Ebből ered azután a bevezetőben említett kétoldalúság. A férfit váró leány passzív sokoldalúságához hozzáadódik most egy új ráirányzódás a kenyérkeresetre, a megélhetést biztosító foglalkozásra. Egészen különböző két állapot ez, amelyek között erre vagy arra, de választani kellene. Ám a választás lehetetlen, mert a döntés annál a másiknál van, a várt férjnél, aki e pillanatban még tökéletesen ismeretlen s akinek még a létezése is bizonytalan. S ami a nő helyzetét különösen nehézé teszi, az, hogy helyzete soha nem látszik végérvényesen tisztázottnak, kivéve persze azt az esetet, ha már sikerült férjhez mennie. Számára természetes és szükséges a passzív várakozás, amely — tekintettel az elfogadható férfiakra — sok oldal felé van nyitva, de bensőleg mégis megoszlik az elkerülhetetlen kenyérkereső munka és a remélt házasság között. S ahogy az évek múlnak, nő a nyugtalanság, feltámad a kétség is, de ki tudná azt, hogy *le kell-e, s ha igen, mikor kell lemondani?* Miért ne lehetne tovább is remélni? A várakozás állapota tehát tartós és nem látni a végét. Pedig e szorongó kétoldalúság mellett a lélek könnyen és teljesen irányvesztetté válik, miként a mágnesű is, amely körbeszalad a mágneses viharban.

Egyetlen út a menekülésre, a lelki bénulásból és tehetetlen gyengeségből való szabadulásra a *helyzet világos tudatosítása* — állapítja meg a szerző. *Fel kell ismerni és kifejezetten be kell vallani a két ellentétes főrekvést.* Férjhez akarok menni, de várnom kell az alkalomra. Ugyanakkor azonban nyilvánvaló társadalmi és gazdasági okokból a választott foglalkozásomat is folytatnom kell úgy, mintha a házasság szóba sem jöhetne. Szembenézni ekként a valósággal — ez az első kelléke a gyógyulásnak. Azután pedig *nem berzenkedni ellene, hanem „igen”-t mondani rá.* A helyzetet a tények szabják meg kényszerítő erővel, rajtuk változtatni az érdekelt amúgysem képes. Ez a világos tudattal történő, nyílt beletörődés annál könnyebb, minél keresztényibb a lélek. Mert az ilyen lélek a kényszerítésben Isten akaratát fedezheti fel, amely a félreérthetetlen és ellentmondást nem tűrő tényekben nyilatkozik meg. Ilymódon a nő mindenesetre megtalálhatja és biztosíthatja belső egyensúlyát.

A végleges megnyugvást és megoldást egyesek számára a késői házasság hozhatja meg, de a *többség számára csak az a személyes állásfoglalás, amelyben a nő bevallja önmagának is, hogy minden kétséget kizáróan férjtelenségre van rendelve s most már ezt is készségei eljogadja.* Ez az önvallomás persze nehéz és még nehezebb „igen”-t mondani hozzá, de elengedhetetlen akkor, ha a nő normális és teljes értékű

emberi életet kíván élni. Ezért szükséges, hogy a mai nő már eleve megbarátkozzék a férjtelenség gondolatával, még akkor, amikor annak eshetősége kevésbé tűnik fenyegetőnek. S minél valószínűlenebbnek látszik a házassága, annál kézzelfoghatóbbá kell alakítania a maga számára a másik megoldást s ennek feltételeit. A bátorság és a lelki erősség tehát azok az erények, amelyeket a nőnek kezdettől fogva gyakorolnia kell, mert ezek szükségesek ahhoz, hogy a passzív kényszerűsége *aktív alakítással* kerekedhessék felül.

* * *

Észrevettük bizonyára olvasóink, hogy a szociológus még ebben a kérdésben is, amely körül jobbadán csak érzélgős szalmacséplés folyik, kirosan kerüli a mellébeszélést és a kenetes szölamokat. Az „aktív alakítás” imént használt kifejezéséről sem szabad tehát azt gondolni, hogy ez csupán kendőzni kívánná a „savanyú a szőlő” esetét. Egyáltalán nem. Ennek az aktív alakításnak elsősorban a nő személyiségére kell kihatnia s itt nagy feladat és felelősség háru' a szülőkre és a nevelőkre is. Legyünk ugyanis tisztában azzal, hogy a nő *hagyományos személyiség-típusa nem felel meg többé a konkrét életfeltételeknek.*

A női hivatásról táplált hagyományos felfogás teljesen a családtól való függésre bízta a leányt. Jogilag a leány az atyai hatalom s a még szigorúbb anyai ellenőrzés alatt állt, míg csak férjhez nem ment, s akkor nyomban a férj hatalma alá került. Csak erkölcsileg felelt önmagáért, de egyébként minden felelősséget érte és irányában előbb szülei, majd férje viseltek. Ebből észszerűen következtek a női személyiség-típus olyan jellemző vonásai, mint a *passzivitás és másrautaltság, az engedelmesség és alavetés, a féltékenység és bizonyos felelőtlenység.* Ma viszont, egy tökéletesen megváltozott gazdasági helyzetben, amikor a család nem tud a felnőtt leányokról gondoskodni, sőt legtöbbször a férj sem a feleségéről, ezekkel a hagyományos vonásokkal kevés nő boldogulhat. Gyökeresen más személyiségre van szüksége, hiszen már az a körülmény, hogy a kereső nő, még ha nem is akarná, bizonyos függetlenséget élvez vagy szenved életmódjában, mert családon kívüli társadalmi kapcsolatokban is áll, — a magatartás és gondolkodás érettségének egyre nagyobb mértékét követeli tőle. Már a házassági közösség is más stílusú, mint hajdanában, de méginkább *önállóságra* kell törekednie annak a nőnek, aki férj nélkül marad, és pedig annál nagyobb fokban, minél valószínűlenebbé válik számára a házasság. Amikor pedig eljut a végleges megoldásra, különösen erős ember kell, hogy legyen, olyan személyiséggel kell bírnia, amely lehetővé teszi, hogy teljes függetlenségben élhesse életét és megállja helyét abban az önmagára utaltságban, amely a férjes nők előtt merőben ismeretlen. S találoán jegyzi meg tanulmányának ebben a harmadik fejezetében a szerző, hogy nem annyira a társadalmi és gazdasági, mint a *jellembeli önállóságnak megszerzése* olykor kis dolgokon is múlik. Mert nem minden nő tud szakítani, bár tisztelettel, de határozottan egy túlhosszúra nyúlt *gyermekség* kötelékeivel, s úgy ebben, mint más vonatkozásban nem minden nő tud végérvényesen lemondani a *parazita-élet, az élődíség* kellemességéről.

E tekintetben is szükség van a bátorság és a lelki erősség erényeire, hogy a személyiségnek az a tökéletes szabadsága bontakozhassék ki, amely teljesen úr az elhatározásai fölött.

Aktív alakítást jelent a passzív kényszerűséggel szemben a kenyérkereső foglalkozásnak *hivatásként* való választása is. Ez a férjtelen nők kérdésének talán legismertebb részlete, amelyről már olvasóink is feltehetően sokat hallottak. A szociálpolitika is régóta tüzetesen tárgyalja, kapcsolatban a férfiakéval egyenlő javadalmazás és előmenetel kívánásával. Az a leány, aki a házasság várásában fog munkához, nem tulajdonít valami nagy fontosságot a pályaválasztásnak, hiszen reméli, hogy rövidesen szabadul alóla. Nem éli bele magát a mesterségébe, mert csupán átmenetnek tekinti. Világos azonban, hogy *ezzel a szemlélettel is szakítani kell*. A változott társadalmi viszonyok között nem szabad a nőnek sem olyan foglalkozásra adnia magát, s a szülőknek sem szabad leányukat olyan foglalkozásra adniok, amely az ő szemükben is csak egyszerű pénzforrásnak számít a család bevételének kiegészítésére. Hiszen senkisék láthatja előre a házasságelötti állapot időtartamát. Bizonyos számú nő részére végleges is lesz ez az állapot, ám még házasság esetén sincsen kizárva, hogy a nőnek folytatnia kell kereső tevékenységét. Helyesen és okosan tehát csak akkor járnak el a leányok, ha kezdettől fogva olyan pálya felé tájékozódnak, amely *képességeknek és hajlamaiknak megfelel*. Ebben az esetben méltán remélhetik, hogy kielégítő helyük lesz a társadalom életében. Harmincöt éves korban már késő a választás.

Nagyon hibás volna azonban az az elképzelés — mutat rá éles elcmzéssel a tanulmány szerzője —, hogy az önállóság megszerzésével és a szerencsés pályaválasztással a férjtelen nő már megoldotta minden problémáját. A helyzet ugyanis az, hogy a nő a természettől elsősorban mégis csak a házasságra van rendelve, ami *pozitív* hivatás, ezzel szemben viszont a férjtelenség — a házasságról való lemondás értelmében — csupán *negatívum*. Hogy tehát az egyensúly megteremtődjék, a férjtelenségnek is pozitív tartamat kell adni. *azt is hivatásként kell értelmezni* s annak megfelelően cselekedni. Ez már azután valami egészen új dolog s nyilván meglepi az olvasót. Pedig abból, amit előadtunk, észszerűen következik.

A házasság értelme a család s a család nem más, mint két felnőttnek és több-kevesebb gyermeknek közössége. A férjes nő ebben a közösségben él, attól kap és annak ad. A férjtelen nőnek tehát, hogy a férjtelenséget hivatásnak érezhesse és másokkal is annak fogadtassa el, szintén bele kell kapcsolódnia egy közösségbe, s ez a közösség a *felröttek kisebb-nagyobb közössége*, amely két vagy három személy baráti körétől elindulva hosszú láncban terjed egyesülteken, karitászon, egyházközségeken, szakszervezeteken át az országos politikáig. Nem azt jelenti ez, hogy a férjtelen nő most már nyakló nélkül vesse bele magát a „mozgalmi nő” kétes és hálátlan szerepébe, hanem azt, hogy kenyérkereső foglalkozása mellett s lehetőleg ahhoz kapcsolódóan olyan tevékenységet fejtsen ki, amely a különböző természetes közösségek teljes értékű és felelős tagjává emeli. Érdeklődésének tágulásával, kulturájá-

nak gazdagodásával jár ez, és ami a legfontosabb: *törődését és gondoskodását kívánja a közjó irányában*. A férjtelen nőnek, aki nem ismeri a saját család örömeit, de nem viseli annak terheit sem, egyenesen *hivatása, hogy a közösséget szolgálja, s ebben a szolgálásban nemcsak a terheket fogja tapasztalni, de sok-sok örömhöz is juthat*. Enélkül csak csonka és folyton hiányérzetekkel küzdő emberi lény maradna. Annál is inkább, mert a nő lelki fejlődésének különösen kényes pontja, hogy a házasságra várakozást könnyen felváltja egy túlságosan *egoisztikus* magatartás. Érthető, mert ha valaki nagyon keresi egy jövődöbeli férj szeretetét, s mindenkit, akivel találkozik, csak a lehetséges „párti” szemszögéből mérlegel, szükségszerűen odajut, hogy *elhanyagolja a szeretet egyéb alkalmait és lehetőségeit*. Vele együtt tűnik el azután a nyíltsí-vűség és nagylelkűség s nyomában az életöröm. Az ilyen megkeménye-deit es megkeseredett nő már édes-kevés érdeklődést tanúsít a világ iránt. Mindez pedig azért, mert nem értette meg a tényeket, vagy a keresztény hívő még helyesebb fogalmazásában: a *Gondviselés szándé-kát, amely a férjtelenségben valódi hivatást jelölt ki számára*. Va-lódi hivatást, amelyben épp úgy megközelítheti a tökéletességet, mint a férjes nő a magáében.

* * *

Az emberi lélek, mint tudjuk, a modern pszichológia álláspontja szerint három rétegből tevődik össze.* Hajlamaink, vagyis ösztöné-le-tünk, a tudattalanban gyökereznek s annál inkább válhatunk úrrá fö-löttük, minél inkább felismerjük és *világos tudatunkba emeljük* azokat. Ezért hangsúlyozta a szociológus szerző is annak szükségét, hogy a nők tudatosítsák önmagukban a megállapított tényeket s eredeti hivatásuk-nak, a házasságnak, ami ösztönös is bennük, a *kompensálási és szubli-málási lehetőségeit*. Kompenzálás tudvalevően azt jelenti, hogy egy ki nem élhető hajlamom helyett egy másik hajlamot fokozottabban élek ki, szublimálás pedig, hogy a nem kompenzálható hajlamomat társadalmilag elfogadott formában engedem érvényesülni. Előbbire volt példa a férjtelen nőnek a családi közösség helyett a felnőttek közösségeihez való fordulása, utóbbira a szerzőnek az a tanácsa, hogy a férjtelen nő, amennyiben teheti és kívánja, fogadjon örökbe, vagy vegyen gondozá-sába elhagyott gyermekeket. Világos azonban, hogy *magának a kom-penzálásnak és szublimálásnak is vannak veszélyei, amelyeket a nő-nek szintén tudatosítania kell*, ha el akarja kerülni, hogy a végered-ményben mégis csak elnyomott ösztönök — műszóval a „*represszió*” — lelki ferdüléseket okozzanak. Ebből a szempontból találjuk igen tanul-ságosnak Simonne *Leuret* fejtegetéseit, aki orvos, pszichiáter és maga is nő.

Neurózisok, vagyis lelki bántalmak minden embert érhetnek, a nők sorában a férjesekeket épp úgy, mint a férjteleneket. Kétségtelen azonban, hogy a férjtelenek jóval nagyobb számban állnak elő panaszokkal, ami arra engedne következtetni, hogy maga a kényszerű férjtelenség is külön

* Lásd rovatunkat a Vigilia 1949. évi decemberi számában.

okként szerepel a neurózisok kiváltásában. Leuret azonban tagadja ezt. Szerinte a férjtelenség nem váltja ki, csak megkönnyíti a lelki ártalmak bekövetkezését. A férjtelenséggel kapcsolatban a neurózisok két forrására mutat rá. Az egyik a női odaadás elutasítása, a másik az érzelmi élet fejlődésének zavarai.

Az elsőt azt kell érteni, hogy a nő nem fogadja el a nemiségét, vagyis nem akarja megérteni, hogy ő nem férfi, hanem nő. Ennek típusa a női főnöknék az a változata, aki egy hivatal vagy vállalat élén állva a maga nemiségét a férfi-hibák — könyörtelenség, zsarnokság, tekintélytisztelő megkövetelése stb. — túlfokozásával igyekszik önmaga és mások előtt feledtetni. Felmerül a kérdés — mondja Leuret —, hogy nem éppen emiatt maradt-e férjtelenül? S bizonyos, hogy ezért az egészségtelen kompenzálásért neurotikus ártalmakkal kell fizetnie, amelyek között legenyhébbek még az emésztési görcsök. Sokkal aggasztóbb azonban a női főnöknék az a másik változata, aki éppen a szeretetét összpontosítja teljesen és kizárólag a munkahelyi környezetére, s az alatta dolgozó fiatalabb leányok felé apát, anyát és férjet kíván egyszerre pótolni. Ha eléggé erős személyiség, akkor rajongás is támad a „főnök” iránt, olyan rajongás, amely a leányokat még a házasságtól is visszatartja és elszalasztja velük a jó alkalmakat. Utóbbiak számára azután fájdalmas a késői ébredés. Olyan depressziók kelnek a nyomában, amelyek az öngyilkosság gondolataig mélyülhetnek. A „főnöknék” persze eszébe sem jut, hogy a saját neurózisának visszahatásával került szembe. A nőnek ezt a típusát nevezik a pszichiáterek a „férjatlánító anyának”, aki mint férjes nő is megrontja leányai fejlődését. Veszedelmes típus — jelenti ki Leuret —, mert az ilyen nő hivatva érzi magát a nevelésre, noha miatta azután tehetségek és szép tulajdonságok törnek darabokra, vagy szorulnak hamis utakra. Kifejlődhetnek körülötte a beteges tendenciák, amelyek ott lappanghatnak például a tanárnőjükbe szerelmes iskolás leányokban is, a „főnök” környezetében pedig, ha nem figyelmeztetik rá, az a hiszterikus, mythomániás és paranoiás fülldtség állhat elő, amelyben tönkre mennek, vagy letörnek a kimondottan női hajlamok.

Ellentétben a nőietlenné keményedett nővel, a neurózisok másik forrása az, amikor a nő érzelmi élete a kérés előtt megreked. Infantilis lesz, mert nem tudott idejében megválni az apának vagy anyának mint védelmezőnek és gondozónak képzetétől. Szeretne sok mindent, de fél is mindentől. Ez a fobiák melegágya, de mellette a szeszélyesség, megbizhatatlanság és az örökös gátlásoké. Ha férjhez megy, akkor is baba marad, s ha férje nem tudja kigyógyítani, egész élete zsákutcába fut.

Ezekután jut Leuret arra a megállapításra, hogy a férjtelenség, mint ilyen, nem közvetlen oka a neurózisoknak, hiszen ugyanazok a zavarok a férjes nőknél is megtalálhatók. A döntő mozzanat csupán az, vajjon idejében világos tudatára ébred-e a nő annak, hogy túl kell haladnia a magához vonzó szeretet szakaszán s immár a magát adó szeretet szakaszába kell lépnie. Ez a lelki egyensúly titka, amelyet férjes és férjtelen nőnek egyaránt meg kell szivlelnie. Sőt minden embernek, a férfiakra is, a különbség csupán az, és pedig a nők javára, hogy

ehhez a nőnek külön és erősebb segítőforrások állnak rendelkezésére. A női nemiségnek ugyanis két sarkpontja van, mert itt a feleség szerepét az anyaság egészíti ki, az anyai hajlam szublimálására pedig rengeteg mód adódik. Igen figyelemreméltó — mondja Leuret —, hogy mindezek az igazságok, amelyeket a klinikai tapasztalások elébünk tárnak, szinte megdicsőülésüket találják a keresztény tanításban. Mária műstériuma, aki szűz és mégis anya, lényegében mutatja az utat a kérdés megoldására.

Ezzel végezhetjük is. Mert bár a hitnek is van sok komoly mondanivalója a férjtelen nők számára, mint ahogy azt Albert Plé domonkos atya szépen és költői lendülettel kifejti, ezek a tételek már eléggé ismertek a katolikus ígéhirdetésből.

Mihelics Vid

NAPLÓ

THOMAS MERTON KONFESSZIÓJA

Egy trappista szerzetes megtöri hallgatását. Természetesen nem azért, hogy bárkit is vádoljon, hanem hogy, mint kortárs, közölje kortársaival élete „Valomásait”. Csak ennyit akar. Csalódni fog, aki szenzációt várva lát neki Merton önéletrajzának, mely napjainkban a legolvasottabb könyvek közé tartozik s rövidesen franciául és németül is megjelenik. Az író ugyanis szinte semmiben sem különbözött kortársaitól; mindenestül korában élt, tele a modernnek „negatív öntudatával” s az unalomnak és az életuntságnak avval az érzésével, mely századunk első felének nyugati értelmiségét jellemzi. S éppen ez a tipikus volta teszi oly dokumentumszerűen érdekessé „századunk gyermekének” ezeket a konfesszióit.

Thomas Merton művészpár gyermeke; az 1914—18-as világháború első évében született Dél-Franciaországban. Még abban az évben Amerikába költöztek anyai rokonaihoz, ahol apja szűkös megélhetést talált. Vallási szempontból a gyermek igen keveset kapott szüleitől, jóllehet ilyen irányú természetes igénye már korán jelentkezett. Anyja nem sokra értékelt e az egyházakat és a rendszeres vallás-oktatást, bár olykor résztvett a kvéke-rek ülésein. Apja — egy ideig feleke-

zete templomának orgonistája — rendszeresebb templomlátogató volt. Tőle nyert a gyermek némi laza és alkalomszerű tájékoztatást a vallásról. Hat-esztendőskorában elvesztette édesanyját és 1925-ben apjával Franciaországba költözött. Megtanult franciául és beiratkozott a montaubani liceumba, ahol megismerkedett kora „romlottságával, érzelmi nihilizmusával és lelkiismeretlenségével”. De máris tovább vándorolnak: ezúttal Anglia volt a cél, ahol apja mint festő próbált érvényesülni. A klímaváltozás erős szellemi törést okoz fejlődésében s ez senkit nem lephet meg, aki ismeri azt a szellemi nívőkülönbséget, mely a francia *lycée* és az angol *public school* között van. Az 1928—30-as évek Tamás számára a klasszikusok és a modern irodalom tanulásának éve; legfőbb élményei Hemingway, Joyce, D. H. Lawrence, Evelyn Waugh, Céline, Gide, T. S. Eliot művei, az akkor még kubista Chagall, Braque és Picasso képei, a modern orosz film, René Clair törekvései. Kritika nélkül olvassa és mindent, amit olvas, készpénznek veszi; nem tesz különbséget művészet és erkölcs között. D. H. Lawrence művészetét például erkölcsi törvénynek tekint a maga számára. Amikor vallo-